

ЛІТЕРАТУРА

1. Ватаманюк М. М. Споживча поведінка домогосподарств в умовах перехідної економіки / М. М. Ватаманюк // Фінанси України. – 2004. – № 12. – С. 69–76.
2. Вербовий М. В. Українська традиція кооперативного убезпечення / М. В. Вербовий // Фінанси України. – 2004. – № 6. – С. 129–135.
3. Вітлінський В. В. Управління депозитним портфелем домогосподарства / В. В. Вітлінський, О. М. Гай // Фінанси України. – 2004. – № 10. – С. 131–140.
4. Гавраш В. М. Середній клас і мале підприємництво в Україні / В. М. Гавраш, В. В. Овчаренко // Соціально-економічні трансформації в епоху глобалізації : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. – Полтава : Скайтек, 2005. – Т. 2. – С. 123–126.
5. Гордієнко Л. А. Фінанси домогосподарств як елемент фінансової системи / Л. А. Гордієнко // Фінансова система України : зб. наук. пр. – Острого : Вид-во Нац. ун-ту «Острозька академія», 2006. – Вип. 8. – Ч. 1. – С. 57–62.
6. Горкавий В. К. Товарність та ефективність особистих підсобних господарств населення / В. К. Горкавий, Н. Г. Гончаренко // Економіка АПК. – 2001. – № 12. – С. 93–98.
7. Задорожний Г. В. О фундаментальных основаниях разработки стратегии «SOS» для Украины и роли элиты (препринт доклада для обсуждения на «круглом столе» на тему «Экономика и мораль») / Г. В. Задорожний. – Х. : ХНУ им. В. Н. Каразина, 2009. – 30 с.
8. Ковалюк О. М. Сімейні господарства України: принципи, механізми, перспективи. Навчальний посібник. / О. М. Ковалюк, Г. А. Лех, С. К. Реверчук ; за ред. докт. екон. наук., проф. С. К. Реверчука. – К. : Атіка, 2002. – 176 с.
9. Паславський О. Я. Індивідуальний інвестор на фінансовому ринку України / О. Я. Паславський // Фінанси України. – 2004. – № 11. – С. 47–54.
10. Примостка О. О. Фінансові установи у системі недержавного пенсійного забезпечення / О. О. Примостка // Фінанси України. – 2004. – № 6. – С. 53–58.
11. Сідельник О. Залучення заощаджень населення небанківськими фінансовими установами / О. Сідельник // Регіональна економіка. – 2006. – № 3. – С. 144–149.
12. Ступницький В. В. Особливості та тенденції розвитку українського страхового ринку в контексті інвестиційного пріоритету / В. В. Ступницький // Фінансова система України : зб. наук. пр. – Острого : Вид-во Нац. ун-ту «Острозька академія», 2006. – Вип. 8, Ч. 3. – С. 509–515.
13. Сулковський Л. Дослідження специфіки сімейного бізнесу в Польщі / Л. Сулковський // Регіональна економіка. – 2006. – № 3. – С. 199–215.
14. Хлівна І. В. Грошові надходження та інвестиційні витрати малих фермерських господарств / І. В. Хлівна // Фінансова система України : зб. наук. пр. – Острого : Вид-во Нац. ун-ту «Острозька академія», 2006. – Вип. 8, ч. 3. – С. 135–143.

УДК 631.164.23

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ І ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В АПК

Н. В. Зінченко, кандидат економічних наук

У процесі поглиблення суспільного розподілу праці сільське господарство самостійно вже не може забезпечувати умову власного відтворення. Це зумовлено тим, що розвиток даної галузі все більшою мірою залежить від

промисловості, яка постачає селу необхідні засоби виробництва. Тобто темпи й ефективність розширеного відтворення у сільському господарстві значною мірою залежать від розвитку першої сфери АПК – фондостворюю-

чих галузей, і їх здатності забезпечити його знаряддями і предметами праці у необхідному обсязі, асортименті та відповідної якості.

Слід зазначити, що з розвитком інтеграційних процесів спостерігається значне розширення і поглиблення міжгалузевих зв'язків за двома напрямками, з одного боку, у результаті задоволення всезростаючих потреб сільського господарства продукцією фондостворюючих галузей, з іншого – через збільшення поставок сільськогосподарської сировини на промислову переробку галузям харчової і легкої промисловості. Існує також третій бік, який є одним із важливих напрямів розширення міжгалузевих зв'язків, – здійснення різних видів діяльності з обслуговування сільськогосподарського виробництва за рахунок створення ремонтних, агрохімічних, меліоративних і інших агросервісних підприємств і організацій, що у сукупності утворюють виробничу інфраструктуру АПК.

Тому питанням поглиблення інтеграційних процесів в АПК за рахунок створення різноманітних ринкових структур необхідно постійно приділяти особливу увагу.

Наукові дослідження з проблем подальшого розвитку інтеграційних процесів в АПК є і залишаються предметом дослідження вітчизняних і зарубіжних учених, таких як В. Г. Андрійчука, В. І. Богачова, П. І. Гайдуцького, В. М. Гончарова, П. Т. Саблука, В. Г. Ткаченка, Н. Г. Арасланова та ін.

Метою даної статті є виявлення мотивів щодо розвитку інтеграційних процесів в АПК за допомогою застосування ряду основних принципів.

Активізація інтеграційних процесів обумовлена не тільки потребами самих товаровиробників галузей АПК, які прагнуть до об'єднання для спільної діяльності, але і зусиллями з боку держави, направленими на стимулювання створення інтегрованих агропромислових формувань як ефективного механізму подолання депресивного стану сільськогосподарського виробництва.

Доцільність створення інтегрованих формувань значною мірою пов'язана і з кризовим станом більшості сільськогосподарських підприємств. Інтеграційні процеси у сучасних

умовах є одним з найбільш ефективних засобів досягнення максимальної прибутковості виробників аграрної продукції.

Тому завдяки активній державній підтримці та розумній стратегії залучення додаткових інвестицій інтеграційні процеси можуть стати тією основною ланкою, яка дозволить вирішити проблему підйому економіки та підвищення її ефективності.

Слід також зазначити, що інтеграційні процеси сприяють підвищенню конкурентоспроможності виробництва, поєднанню інтересів її учасників, а отже, отриманню кожним із них відповідних вигод, забезпеченню належної відповідальності за результати спільної роботи, також дозволяють підвищити оперативність і маневреність у використанні фінансових, виробничо-технічних, кадрових, управлінських ресурсів, спрощується процес узгодження напрямів взаємодії сільгосптоваровиробників, переробників і торгових підприємств.

Тому при побудові організаційно-економічного механізму інтегрованих формувань необхідно дотримуватися таких принципів:

- добровільність вибору партнерів і економічна доцільність, які дозволяють оптимізувати склад інтегрованого формування;
- об'єднання не тільки організаційно-господарських структур, і їх капіталів, але і колективне управління власністю, яке підвищує зацікавленість і відповідальність кожного партнера;
- вплив держави на інтеграційний процес лише за рахунок створення економічних умов, які забезпечують його ефективність, або на основі участі державного органу як рівноправного партнера об'єднання;
- виділення провідної ланки та пріоритетних напрямів удосконалення інтегрованого формування;
- рівні економічні умови для всіх учасників інтеграції;
- організаційна цілісність інтегрованих структур при єдиних стратегіях, тактиках, цілях і завданнях розвитку.

Проте необхідно вказати, що не всі перераховані принципи в однаковій мірі мають відношення до різних форм інтеграції. По-перше,

галузевої склад об'єднань є неоднаковим; по-друге, інтегровані формування можуть розвиватися на основі договорів з неоднаковим терміном дії і у формі різноманітних самостійних структур (деякі створюються за рахунок об'єднання капіталів і праці окремих суб'єктів господарювання).

Слід також відзначити, що однією з найбільш поширених форм інтеграційних процесів є агропромислова інтеграція.

Коли йде мова про агропромислову інтеграцію у широкому сенсі слова, мається на увазі розвиток виробничих і економічних зв'язків між галузями і підприємствами агропромислового комплексу, які пов'язані між собою, технологічно і об'єктивно орієнтовані на поєднання їх матеріальних інтересів у процесі виробництва та реалізації кінцевої продукції з сільськогосподарської сировини.

Аналізуючи наукові пізнання багатьох учених-економістів [1, 2, 5, 6], більшість з них схиляється до того, що агропромислова інтеграція є складним економічним явищем, яке відбивається у встановленні технічної, технологічної, організаційної, управлінської, економічної, соціальної єдності сільськогосподарських, промислових та інших підприємств, взаємопов'язаних процесами виробництва, зберігання, переробки і реалізації готових продуктів.

Беручи до уваги висновки вчених, зауважимо, що агропромислова інтеграція – це одна із форм територіально-виробничого комбінювання і об'єднання в єдине ціле технологічно й економічно пов'язаних між собою сільськогосподарських товаровиробників та промислових підприємств, а також торгових і інших обслуговуючих структур з метою отримання синергетичного ефекту, а також забезпечується ефективне функціонування всіх її учасників за рахунок раціонального інвестування і отримання конкурентоздатної продукції.

Доцільність агропромислової інтеграції обумовлена цілим рядом чинників, серед яких, є:

- усунення розбалансованості між сільським господарством і промисловістю, яка досягається завдяки поєднанню виробництва, зберігання та переробки сільськогосподарської сировини і реалізації готової продукції;

- зменшення втрат продукції при її проходженні по технологічному ланцюгу, який досягається завдяки зменшенню часу перебування товару на проміжних етапах;

- зниження розміру податку на додану вартість;

- поглиблення спеціалізації господарств;

- підвищення ступеня переробки аграрної продукції і її якості;

- зменшення ризику та невизначеності в умовах конкурентної боротьби;

- стимулювання інвестування капіталу переробних підприємств у виробництво сільськогосподарської сировини.

Створення агропромислових формувань до певної міри сприяє появі нових робочих місць для працевлаштування селян. Останнє стосується не тільки безпосередньо переробних підприємств, але і появи робочих місць у різноманітних об'єктах соціальної сфери, які створюються міцнішими у фінансовому відношенні агропромисловими формуваннями.

У агропромислових формуваннях, що функціонують у даний час, у першу чергу у сільськогосподарських, досягається реальне поєднання сільськогосподарського та промислового виробництва. В результаті цього виробництво сільськогосподарської продукції, її транспортування, переробка та реалізація з окремих ланок перетворюється у єдиний виробничий процес, що з економічного погляду характеризується взаємною матеріальною зацікавленістю і відповідальністю усіх учасників агропромислового виробництва у виробництві та реалізації кінцевої продукції.

Найбільш яскравим прикладом цього є агропромислові об'єднання, холдинги, великі агрофірми, корпорації, які можуть бути організовані на кооперативній або корпоративній основі.

Агропромислові асоціації, які об'єднують на договірній основі сільськогосподарські та переробні підприємства, а також торгові структури, як правило, беруть на себе увесь комплекс функцій, пов'язаних із закупівлею аграрної продукції, її переробкою та реалізацією. Комерційна зацікавленість у вступ до асоціації базується на доходах, які додатково виходять тут від поліпшення асортименту, якості та вигідного збуту готових продуктів.

Виробничо-економічні зв'язки між учасниками асоціації формуються за принципом однакової рентабельності для всіх.

Агрофірма частіше створюється на базі найбільш міцного у фінансовому відношенні господарства, яке має високорозвинуте виробництво, переробку, зберігання та реалізацію готової продукції, а також відповідні обслуговуючі підрозділи. До складу агрофірми нерідко включаються і декілька господарств, які об'єднуються для спільної діяльності. При цьому вони можуть організовуватися як з втратою їх членами статусу юридичної особи, так і з його збереженням.

Агрокомбінат створюється здебільшого на районному рівні – з включенням у його склад сільськогосподарських, переробних, торгових і обслуговуючих підприємств і організацій АПК. Але на практиці зустрічаються комбінати, які створюються за галузевим принципом і об'єднують підприємства декількох адміністративних районів.

Що стосується агропромислового концерну, то до його складу входять підприємства сільського господарства, промисловості, транспорту, торгівлі, наукові й інші організації. Він створюється на основі добровільної централізації функцій виробничого та науково-технічного розвитку, а також їх фінансової і зовнішньоекономічної діяльності.

Складнішим агропромисловим формуванням є холдингова компанія, де інтеграційний процес частіше ініціює не сільськогосподарські, а переробні формування. При цьому головне (материнське) підприємство організовує дочірні акціонерні товариства, створюючи при цьому їх статутний капітал.

Холдинг, як правило, є єдиний підкомплекс на одному або іншому територіальному рівні. Він є одним із найбільш ефективних виходів з економічної ситуації, яка склалася зараз в АПК. Тому що створює можливості для здійснення інвестування у капітальне будівництво, придбання технічних і енергетичних засобів і споруд, розробки нових технологій, організації належної сировинної бази, виплати працівникам заробітків, а інвесторам – дивідендів. Саме холдингові компанії сприяють широкому залученню різноманітних інвесторів без додаткових витрат.

Отже, визначити перспективи розвитку подібних формувань дозволяє зробити попередню оцінку їх потенційних можливостей як позитивні риси, а саме:

- По-перше, холдинги грають важливу роль у стабілізації господарських зв'язків. Це досягається за рахунок спрощення відносин між їх підрозділами [5].

- По-друге, холдинги дозволяють підвищити дію переробних підприємств на розвиток сировинних зон і мінімальний вплив посередницьких структур у сфері обміну у цілому на товаровиробників.

- По-третє, в рамках холдингів підвищується ефективність маневрувати матеріальними та фінансовими ресурсами, а також робочою силою.

- По-четверте, наявність холдингів сприяє підвищенню інвестиційної привабливості регіонів і сприяє таким чином вкладенню фінансів зарубіжними інвесторами.

- По-п'яте, розвиток холдингів сприяє легалізації тіньових капіталів.

- По-шосте, холдинги дозволяють сформувати швидше аграрний ринок, оскільки інституційні структури ринку (торгові будинки та біржі) зможуть підвищити свої потенційні можливості.

Але, крім аналізу позитивних рис функціонування холдингів, слід зазначити і негативні риси:

- ускладнюється узгодженість економічних інтересів структурних підрозділів між господарськими суб'єктами різних галузей, а також між провідною організацією і структурними підрозділами;

- можуть виникнути негативні наслідки для регіонів у сферах ціноутворення, оподаткування і кредитно-фінансових відносин;

- виникає вірогідність витіснення холдингами суб'єктів середнього та малого бізнесу з окремих сегментів ринку та регіонів.

Таким чином, після зазначення позитивних і негативних рис можна відзначити, що холдингові формування можуть бути могутнім провідником дії держави на відтворювальний процес в АПК [5].

Обов'язковою ланкою перерахованих вище великих агропромислових формувань є виробництво та доведення готового продукту до

кінцевого споживача, який і визначає конкретну ціну нового виробу. Завдяки виключенню зайвих посередників вдається здешевити вироблену тут продукцію. А це, у свою чергу, дозволяє забезпечити стійкіші конкурентні позиції на ринку продовольства та знайти справедливіший спосіб розподілу виручки (прибутку) між партнерами відповідно до реального внеску кожного з них у кінцевий результат.

Практика свідчить, що у сучасних ринкових умовах можуть застосовуватися достатньо різні форми інтеграції. Вибір будь-якої форми інтеграції залежить від конкретних умов кожного суб'єкта підприємницької діяльності. Причому пристосованими до ринкових умов можуть бути як малі, так і крупні за своїми масштабами підприємства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрійчук В. Г. Економіка аграрних підприємств : підручник / В. Г. Андрійчук. – 2-ге вид., допов. і перероб. / В. Г. Андрійчук. – К. : КНЕУ, 2002. – 624 с.
2. Саблук П. Т. Ефективність корпоративного управління: інституційний аспект / П. Т. Саблук, О. О. Мороз // Вісник аграрної науки. – 2004. – № 6. – С. 54–56.
3. Аграрна реформа в Україні / за ред. акад. П. І. Гайдуцького. – К. : ННЦ ІАЕ, 2005. – 424 с.
4. Гончаров В. М. Соціально-економічні проблеми формування та розвитку аграрних корпоративних структур / В. М. Гончаров, О. В. Кочетков, В. Ю. Ільїн // Економіка АПК. – 2005. – № 11. – С. 95–99.
5. Аграрная реформа в Украине: региональные аспекты : монография / под общ. ред. В. Г. Ткаченко и В. И. Богачева. – Луганск : Книжковий світ, 2003. – 160 с.
6. Арасланов Н. Г. Агропромышленные преобразования и конкурентоспособность аграрной экономики / Н. Г. Арасланов, И. М. Асылгужин // Проблемы и перспективы повышения конкурентоспособности российской экономики : материалы XXV Междунар. науч.-практ. конф. по экономике, Краснодар, 29–31 октября 2004 г. – Краснодар : Изд-во КубГАУ, 2004. – С. 14–8.

УДК 338.246.025.2:334.758

ПОДАТКОВИЙ МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНТЕГРОВАНИХ КОРПОРАТИВНИХ СИСТЕМ

О. І. Клімова

Зважаючи на поглиблення інтеграції України у світовий економічний простір, наявність у нашої країни стратегічних переваг глобального значення формують привабливість її окремих галузей для прискореної транснаціоналізації та формування на їх базисі потужних експорто-орієнтованих корпоративних об'єднань (інтегрованих корпоративних систем), проблематика розробки державної економічної політики щодо їх регулювання є актуальною і потребує науково-теоретичного осмислення.

Водночас державне регулювання інтегрованих корпоративних систем (ІКС) складається з сукупності різних механізмів – нормативно-правового, антимонопольного, організаційного, інвестиційного, податкового тощо.

Світова практика переконливо показує, що саме зміни у податковій політиці дозволяють найбільш ефективно впливати на структуру суспільного виробництва за допомогою перенаправлення інвестиційних потоків. Повсюдною практикою є зниження ставок на прибуток корпорацій. Так, у США за період з кінця